

Joanna May

Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

jmay@umk.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8660-0784>

Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego

<http://dx.doi.org/10.12775.SIT.2021.030>

1. Uwagi wprowadzające

W dniu 4 lipca 2019 r. została uchwalona Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹. Jest to kolejna obszerna nowelizacja prawa procesowego cywilnego², tym jednak różniąca się od poprzednich, że po raz pierwszy powstała bez konsultacji ze środowiskiem akademickim. Zmiany wprowadzone tą ustawą miały różne *vacatio legis*, ale w większości, w tym zwłaszcza przepisy dotyczące postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, zaczęły obowiązywać od 7 listopada 2019 r. Nowelizacja obejmuje zarówno zmiany o przełomowym znaczeniu z punktu widzenia

¹ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469).

² Obok m.in. takich jak dokonane ustawami: z dnia 2 lipca 2004 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 172, poz. 1804), z dnia 22 grudnia 2004 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98), z dnia 16 września 2011 r. (Dz.U. z 2011 r. Nr 233, poz. 1381).

stosowania prawa, jak i zmiany o charakterze terminologicznym oraz techniczno-organizacyjnym, mające na celu usunięcie dotychczasowych niejasności, które można uznać za porządkujące.

Zgodnie z założeniami nowelizacji k.p.c.³ celem proponowanych zmian przepisów oraz wprowadzenia nowych instytucji jest usprawnienie i przyspieszenie postępowania cywilnego, zwłaszcza postępowania sądowego. Mają temu służyć m.in. zmiana organizacji postępowania polegająca na wprowadzeniu postępowania przygotowawczego wraz z instytucją posiedzenia przygotowawczego, obowiązek współdziałania stron i pełnomocników w przygotowaniu planu rozprawy, obligatoryjna odpowiedź na pozew, nowe reguły koncentracji materiału procesowego, przeciwdziałanie nadużyciu uprawnień procesowych. Praktycy, jak i teoretycy zgodnie przyznają, że tak obszerna nowelizacja prawa procesowego cywilnego stanowi ogromne wyzwanie nie tylko dla sędziów, adwokatów, radców prawnych, ale przede wszystkim dla stron i uczestników postępowania.

W artykule, ze względu na ramy opracowania, przedstawione zostaną jedynie najważniejsze zmiany k.p.c., wprowadzone Ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. oraz Ustawą z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw⁴, obejmujące te przepisy k.p.c., których zmiana miała wpływ na obecny kształt postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

2. Pozew (odwołanie) i odpowiedź na pozew

Do zmian istotnych dla postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy należy zaliczyć nowe rozwiązania dotyczące warunków formalnych pism procesowych (art. 126, 127, 187

³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.), dalej: k.p.c.

⁴ Dz.U. z 2019 r. poz. 1043.

k.p.c.), ich konwalidacji (art. 130, 130^{1a} k.p.c.) oraz obligatoryjnej odpowiedzi na pozew (art. 205² k.p.c.)⁵.

Ustawodawca zmodyfikował nieznacznie art. 187 k.p.c., dokonując zmiany terminologicznej polegającej na zastąpieniu „okoliczności faktycznych” „faktami” (art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c.). Natomiast w § 2 pkt 4 art. 187 k.p.c. pozostawił powodowi możliwość zażądania dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, uzupełnioną jednak o obowiązek uprawdopodobnienia, że strona sama nie może ich uzyskać. Samo zatem żądanie przeprowadzenia takiego dowodu nie jest wystarczające.

W sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych utrzymano takie rozwiązania jak ustne zgłoszenie powództwa, środków odwoławczych i innych pism procesowych dla pracownika lub ubezpieczonego, który działa bez adwokata lub radcy prawnego (art. 466 k.p.c.), czy usunięcie braków pisma wszczynającego postępowanie, ustalenie dowodów, które sąd dopuści z urzędu, oraz innych okoliczności istotnych dla prawidłowego i szybkiego rozpoznania sprawy (art. 467 § 3¹ i § 3² k.p.c.), mających na celu odformalizowanie procesu i jednocześnie ułatwiających pracownikom lub ubezpieczonym dochodzenie roszczeń.

Szczególne znaczenie, nie tylko dla analizowanych postępowań odrębnych, ma wprowadzenie obligatoryjnej odpowiedzi na pozew, co stanowi konsekwencje szeroko zakreślonej przebudowy postępowania rozpoznawczego, kładącej nacisk na właściwą organizację postępowania.

Stosownie do art. 205¹ k.p.c. przewodniczący, zarządzając doręczenie pozwu pozwanemu, zobowiązuje go do złożenia odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż dwa tygodnie⁶. Odpowiedź na pozew złożona po upływie terminu podlega zwrotowi. O ewentualnych skutkach związanych z niezłożeniem odpowiedzi na pozew, złożeniem jej po terminie, względnie niewzięciem udziału

⁵ Ustawodawca nie zdecydował się na zmiany wymogów formalnych odwołania (art. 477¹⁰ k.p.c.).

⁶ Termin ten, na uzasadniony wniosek pozwanego, może zostać przedłużony.

w posiedzeniu przygotowawczym, sąd pouczy pozwanego, doręczając mu odpis pozwu (art. 205² k.p.c.)⁷.

Sankcją za niewniesienie przez pozwanego odpowiedzi na pozew (lub też zrównane w skutkach prawnych wniesienie jej z uchybieniem terminu) może być wydanie przez sąd wyroku zaocznego. Poprzez wprowadzenie fakultatywnej podstawy wyrokowania zaocznego na posiedzeniu niejawnym ustawodawca pozwala sądowi na dokonanie oceny, czy celowe jest wydanie wyroku już na tym etapie postępowania (art. 339 § 1 k.p.c.).

Zgodnie z założeniami, wyrażonymi w uzasadnieniu projektu ustawy, organizacja postępowania obejmująca czynności stron i sądu ma polegać na planowaniu. Z kolei do prawidłowego zaplanowania postępowania (rozprawy) sąd musi znać żądania, twierdzenia o faktach i wnioski dowodowe pochodzące od wszystkich stron, co pozwoli na podjęcie właściwych działań w celu rozwiązania sporu, który doprowadził strony do sądu. Poznanie stanowiska obu stron (tzn. powoda z treści pozwu lub odwołania, pozwanego zaś z odpowiedzi na pozew) na wstępnym etapie postępowania ułatwia dalsze czynności organizacyjno-przygotowawcze.

Dodatkowo ustawodawca w art. 127 k.p.c. nałożył na stronę wnoszącą pismo przygotowawcze obowiązek wyszczególnienia, które fakty przyznaje, a którym zaprzecza (art. 127 § 1 k.p.c.). Rozwiązanie to pozwoli uniknąć stosowania w praktyce, głównie przez zawodowych pełnomocników, instytucji znanej na gruncie d.k.p.c.⁸ jako tzw. zaprzeczenie proste (*negatio simplex*)⁹, w niemieckim procesie cywilnym zaś jako tzw. puste zaprzeczenie (*bloßes Leugnen oder leeres, unsubstantiiertes, einfaches Bestreiten*)¹⁰. Redakcja tego

⁷ Odmienny przebieg postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, polegający na złożeniu odwołania bezpośrednio do organu rentowego, który co do zasady przekazuje je wraz z aktami sądowi właściwemu do rozpoznania odwołania, nie umniejsza znaczenia odpowiedzi na odwołanie dla właściwego przygotowania postępowania.

⁸ Ustawa z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity: Dz.U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 ze zm.), dalej: d.k.p.c.

⁹ E. Waškowski, *Podręcznik procesu cywilnego*, Wilno 1932, s. 202 i n.

¹⁰ P. Arens, W. Lüke, *Zivilprozeßrecht. Erkenntnisverfahren. Zwangsvollstreckung*, München 2004, s. 172–173. Podobnie w austriackim i szwajcarskim procesie cywilnym zob. H. Dolinar, R. Holzhammer, *Zivilprozeßrecht I*, Freistadt

przepisu nie pozostawia wątpliwości, jak należy obecnie rozumieć fakty przyznane (art. 229 k.p.c.) i milcząco przyznane (art. 230 k.p.c.).

Po wniesieniu odpowiedzi na pozew, a także gdy odpowiedź na pozew nie została złożona, ale wyrok zaoczny nie został wydany, przewodniczący w celu właściwego przygotowania postępowania wyznacza posiedzenie przygotowawcze i wzywa na nie strony.

Wobec możliwości krzyżowania się postępowań odrębnych, w tym postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, z postępowaniem uproszczonym¹¹ warto wspomnieć o kilku zmianach w postępowaniu należącym do grupy tzw. postępowań przyspieszonych¹². Przede wszystkim na uwagę zasługuje zmiana zakresu przedmiotowego postępowania uproszczonego, w którym obecnie rozpoznaje się sprawy o świadczenie, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przekracza dwudziestu tysięcy złotych, a nie tylko roszczenia wynikające z umów (art. 505¹ § 1 k.p.c.). Rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, mimo pewnych wyłączeń (art. 505¹ § 2 pkt 3 i 4 k.p.c.), podlegają także sprawy z zakresu prawa pracy z powództw o świadczenie pieniężne z innego tytułu niż wymienione w art. 47 § 2 pkt 1 k.p.c. oraz sprawy o świadczenie z zakresu ubezpieczeń społecznych, należące do właściwości sądów rejonowych, jak również sprawy o rentę, do rozpoznania których właściwy jest sąd okręgowy¹³. Dodatkowo

2005, s. 20; I. Meier, M. Sogo, *Schweizerisches Zivilprozessrecht: eine kritische Darstellung aus Sicht von Praxis und Lehre*, Zürich 2010, s. 295 i n.

¹¹ M. Mędrala, *Kontaminacja postępowania sądowego w sprawach z zakresu prawa pracy z postępowaniem uproszczonym w relacji do funkcji ochronnej*, „*Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej*” 2010, t. 17, s. 361 i n.

¹² S. Cieślak, *Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym. Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego*, Warszawa 2004, s. 3 i n.

¹³ Art. 505¹ § 2 pkt 4 k.p.c. należy traktować jako wyjątek od zasady wyrażonej w art. 505¹ § 2 pkt 1 k.p.c., zgodnie z którą w postępowaniu uproszczonym nie rozpoznaje się spraw należących do właściwości sądów okręgowych – zob. pkt VI.35.a uzasadnienia projektu ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Sejm RP VIII kadencji, druk sejmowy nr 3137, s. 109, dalej: uzasadnienie projektu, druk nr 3137. R. Flejszar, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych*.

ustawodawca zniósł obowiązek posługiwania się urzędowymi formularzami, całkowicie z nich jednak nie rezygnując¹⁴, strony mogą bowiem, wnosząc pismo, skorzystać z urzędowego formularza¹⁵.

3. Organizacja postępowania

Postępowanie przygotowawcze, na co wskazuje jego lokalizacja (art. 205¹–205¹² k.p.c.), ma zastosowanie do spraw rozpoznawanych w sądowym postępowaniu rozpoznawczym w trybie procesu cywilnego, a więc zarówno w postępowaniu toczącym się na zasadach ogólnych (zwanym zwykłym), jak i w postępowaniach odrębnych oraz w innych rodzajach postępowań, do których odpowiednio stosuje się przepisy o procesie cywilnym (art. 13 § 2 k.p.c.). Ustawodawca zaakcentował w ten sposób znaczenie właściwego przygotowania postępowania dla jego sprawności. Zgodnie z założeniami odpowiednie przygotowanie postępowania ma umożliwić rozpoznanie sprawy na jednym posiedzeniu. Zasadniczą częścią postępowania przygotowawczego jest posiedzenie przygotowawcze, w którym nacisk położono na efektywność postępowania kosztem zasad oraz formalizmu postępowania, zmieniając w nim także rolę sądu, który ma działać jako swego rodzaju „rozjemca”, a nie bezstronny arbiter¹⁶. Przewodniczący powinien skłaniać strony do

Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian, t. 1, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, s. 1297 i n.

¹⁴ Zob. pkt VII.47 uzasadnienia projektu, druk nr 3137, s. 149.

¹⁵ W wyniku nowelizacji z 2019 r. zmianie uległ art. 505¹⁴ § 1, określający, jakie przepisy z działu III, tytułu VII, księgi pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego nie mają zastosowania w postępowaniu uproszczonym w sprawach z zakresu prawa pracy. Obecnie dotyczy to tylko art. 466, art. 477 i art. 477¹ k.p.c. W grupie przepisów podlegających wyłączeniu nie znalazł się obecnie art. 467, co oznacza, że rozwiązania dotyczące liberalnego podejścia do braków formalnych pism procesowych oraz dopuszczania dowodów w urzędzie mają zastosowanie w postępowaniu uproszczonym.

¹⁶ A. Machnikowska, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian, t. 1, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, s. 490 i n.*

pojednania oraz dążyć do ugodowego rozwiązania sporu, w szczególności w drodze mediacji, wspierać je w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu, w tym skutki finansowe (art. 205⁶ § 2 k.p.c.). W postępowaniu przygotowawczym nie jest konieczne zachowanie szczególnych przepisów postępowania, jeżeli przyczyni się to do osiągnięcia celów tego postępowania (art. 205⁵ § 2 k.p.c.).

Posiedzenie przygotowawcze jest co do zasady obligatoryjne, odbywa się według przepisów o posiedzeniu niejawnym i służy rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, zwłaszcza rozprawy. Jego celem jest usprawnienie postępowania przez umożliwienie sądowi podjęcia niektórych działań w uproszczonym trybie, poza rozprawą, co w efekcie ma prowadzić do przyspieszenia rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy.

W literaturze przedmiotu zauważa się już, że sądy najpewniej dużo częściej będą korzystały z furtki, którą przewiduje art. 205⁴ § 3 k.p.c.¹⁷ Zgodnie z jego treścią, jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący może jej nadać inny właściwy bieg, w szczególności skierować ją do rozpoznania, także na rozprawie. Wydaje się, że nie ma takiego ryzyka w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, ponieważ o ile w postępowaniu zwykłym rozwiązanie to stanowi *novum*, o tyle wstępne badanie sprawy oraz podejmowanie przez sąd czynności wyjaśniających na tyle silnie wpisały się w sposób procedowania w analizowanych postępowaniach odrębnych, że obecna regulacja postępowania przygotowawczego stanowi jedynie zmodyfikowaną formę znanych i dobrze funkcjonujących w tych postępowaniach instytucji.

Zgodnie z założeniami projektodawcy cele posiedzenia przygotowawczego w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych zostały poszerzone w porównaniu z jego celami w tzw. postępowaniu „zwykłym” (art. 467 § 3¹–3² k.p.c.), dzięki czemu uwzględniają one specyfikę wymienionych spraw, polegającą na łagodniejszym podejściu do braków formalnych i merytorycznych

¹⁷ Ibidem, s. 498.

pisma wszczynającego postępowanie oraz mniej restrykcyjnym podejściu do dopuszczania dowodów z urzędu¹⁸. Z tego względu konieczna była zmiana art. 467 k.p.c. i uchylenie art. 468 k.p.c. Nowe rozwiązania, dotyczące posiedzenia przygotowawczego, są zbliżone do podejmowanych przez sąd czynności wyjaśniających, których zadaniem również było usunięcie braków formalnych pism procesowych, w tym w szczególności dokładniejsze określenie zgłoszonych żądań; a w sprawach z zakresu prawa pracy – wyjaśnienie stanowisk stron oraz skłonienie ich do pojednania i zawarcia ugody; ustalenie, które z istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności są sporne między stronami, oraz czy i jakie dowody należy przeprowadzić w celu ich wyjaśnienia, a także wyjaśnienie innych okoliczności mających znaczenie dla prawidłowego i szybkiego rozstrzygnięcia sprawy (uchylony art. 468 § 2 k.p.c.). Nowo dodany art. 467 § 3² k.p.c. przejął, choć w zmienionym zakresie, trzy z wymienionych czynności, pomijając wyjaśnienie stanowisk stron oraz skłonienie ich w sprawach z zakresu prawa pracy do pojednania i zawarcia ugody, które jako zadanie przewodniczącego zostało unormowane w art. 205⁶ § 2 k.p.c. Oczywiście w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ze względu na niedopuszczalność zawierania ugód, ani też poddania sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego (art. 477¹² k.p.c.), postępowanie przygotowawcze będzie miało zastosowanie w węższym zakresie.

Posiedzenie przygotowawcze, jak stanowi art. 467 § 3² k.p.c., służy także w razie potrzeby ustaleniu przez sąd dowodów do przeprowadzenia z urzędu. Odrębny charakter postępowań w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie wyłącza zasady kontradyktoryjności, w tym wynikającego z art. 232 k.p.c. ciężaru dowodzenia. Obowiązek wskazywania dowodów potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy obciąża stronę, sąd zaś jest wyjątkowo uprawniony do dopuszczenia innych, niewskazanych przez stronę dowodów i kieruje się przy tym własną oceną. Jak wynika z orzecznictwa, sąd powinien podjąć z urzędu inicjatywę dowodową w szczególnie uzasadnionych przypadkach¹⁹.

¹⁸ Tak uzasadnienie projektu, druk nr 3137, s. 113.

¹⁹ Zob. wyroki SN: z dnia 27 czerwca 2018 r., I PK 70/17, Lex nr 2660108;

Na uwagę zasługują także dwa nowe przepisy, dodane ustawą z 4 lipca 2019 r., z których pierwszy wprowadza kontrowersyjne rozwiązanie, zgodnie z którym w miarę potrzeby na posiedzeniu przewodniczący może pouczyć strony o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych do tej chwili twierdzeń i dowodów (art. 156¹ k.p.c.). W połączeniu ze stosowaniem rozwiązania z art. 205⁶ § 2 k.p.c., w myśl którego przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania oraz dążyć do ugodowego rozwiązania sporu, możliwe jest zaistnienie sytuacji, w której strona w obawie przed wstępną (co nie oznacza prawidłową) oceną sądu może uznać, że kontynuowanie postępowania nie ma sensu. W takim przypadku strona działająca bez zawodowego pełnomocnika może ten rodzaj pouczenia sądu odczuć jako formę wywierania presji, mającą na celu skłonienie jej do zawarcia ugody lub podjęcia decyzji o cofnięciu pozwu (odwołania). Drugie zaś rozwiązanie, nakładające na sąd obowiązek uprzedzenia stron o możliwości rozstrzygnięcia sprawy na innej podstawie niż wskazana w żądaniu lub we wniosku, jest oceniane pozytywnie (art. 156² k.p.c.). Niezależnie od tego na posiedzeniu przygotowawczym przewodniczący ustala ze stronami przedmiot sporu i wyjaśnia ich stanowiska, w tym również prawne aspekty sporu (art. 205⁶ § 1 k.p.c.). Przewodniczący może także zobowiązać stronę zastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej do wskazania podstaw prawnych jej żądań i wniosków (art. 205³ § 4 k.p.c.).

W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych utrzymano możliwość zwrócenia organowi rentowemu akt sprawy w celu uzupełnienia istotnych braków w materiale sprawy lub w samej decyzji. Jej uzupełnienie zostało ograniczone z trzech do dwóch sytuacji, a mianowicie, gdy decyzja nie zawiera podstawy prawnej i faktycznej oraz sposobu wyliczenia świadczenia (art. 467 § 4 k.p.c.). W świetle obowiązujących unormowań brak pouczenia o skutkach prawnych decyzji i trybie jej zaskarżenia nie uzasadnia zwrócenia organowi rentowemu akt sprawy do uzupełnienia.

Na zarządzenie przewodniczącego nie przysługuje zażalenie²⁰. Sąd ubezpieczeń społecznych może i powinien dostrzegać jedynie takie wady formalne decyzji administracyjnej, które dyskwalifikują decyzję w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego²¹. Po uzupełnieniu materiału sprawy bądź samej decyzji organ rentowy ponownie przedstawia akta sprawy sądowi celem merytorycznego rozpoznania, chyba że uwzględnia odwołanie.

4. Termin na rozpoznanie sprawy

Jak wynika z uzasadnienia projektu ustawy z dnia 4 lipca 2019 r., wynikiem wprowadzenia rozwiązań dotyczących organizacji postępowania powinno stać się ogólne skrócenie czasu trwania postępowań przed sądami cywilnymi, w szczególności eliminacja przewlekłości postępowania. Niezależnie od oczekiwań ustawodawcy wobec nowo wprowadzonego postępowania przygotowawczego w k.p.c. znalazło się kilka unormowań określających termin rozpoznania sprawy. Takim przepisem jest m.in. art. 471 k.p.c., zgodnie z którym przewodniczący i sąd są zobowiązani podejmować czynności tak, by termin posiedzenia, na którym sprawa ma zostać rozpoznana, przypadł nie później niż miesiąc od dnia zakończenia posiedzenia przygotowawczego, a jeżeli go nie przeprowadzono – nie później niż sześć miesięcy od dnia złożenia odpowiedzi na pozew²². W ocenie ustawodawcy termin ten uwzględnia realia aktualnego nadmiernego obciążenia sądów powszechnych. W uzasadnieniu projektu podkreślano, że w sprawach z zakresu prawa pracy zasadne jest zachowanie terminu, z tym że dążenie do jego dochowania

²⁰ Zob. uchwała SN z dnia 25 września 1997 r., III ZP 13/97, Lex nr 31545.

²¹ Zob. postanowienie SN z dnia 16 lutego 2016 r., I UK 84/15, Lex nr 2015628.

²² Obecne brzmienie art. 471 k.p.c. można tłumaczyć jedynie przeoczeniem ustawodawcy, nie ma bowiem podstaw do ograniczenia zastosowania tego przepisu do postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy. J. May, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 2, red. T. Zembruski, Warszawa 2020, s. 1168 i n.

ma nastąpić nie jak dotąd poprzez nałożenie na sąd obowiązku przeprowadzenia posiedzenia, ale przez zobowiązanie sądu i przewodniczącego do odpowiedniego podejmowania czynności w tym celu. Przy obecnym stopniu obciążenia sądów i sędziów ryzyko niedotrzymania tego terminu jest jednak na tyle duże, że nie może to rodzić skutków procesowych; charakter terminu pozostaje instrukcyjny i odnosi się on nie do faktycznego przeprowadzenia posiedzenia, ale do czynności podejmowanych w celu jego przeprowadzenia²³.

Termin z art. 471 k.p.c. ma charakter postulatywny i wyraża jedynie dążenie ustawodawcy do szybkiego i sprawnego rozpoznania sprawy. Dokonanie przez sąd lub przez przewodniczącego czynności z przekroczeniem terminu nie ma wpływu na ocenę jej skuteczności.

5. Postępowanie dowodowe

Do najważniejszych zmian k.p.c., dotyczących postępowania dowodowego, które mają zastosowanie w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, należy zaliczyć: poszerzenie katalogu faktów niewymagających dowodu o fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna (art. 228 § 2 k.p.c.); określenie wymogów wniosku dowodowego (art. 235¹ k.p.c.); stworzenie katalogu podstaw do pominięcia dowodu (art. 235² k.p.c.); nałożenie na stronę wnoszącą o wezwanie na rozprawę świadka, biegłego lub innej osoby obowiązku – choć nieobwarowanego sankcją – dołożenia starań, by osoba ta stawiła się w wyznaczonym czasie i miejscu (art. 242¹ k.p.c.), a w postępowaniu uproszczonym, w którym mogą być rozpoznawane niektóre ze spraw pracowniczych i ubezpieczeniowych, wprowadzono zupełnie nową instytucję świadka-biegłego (art. 505⁷ § 3 k.p.c.)²⁴.

²³ Zob. uzasadnienie projektu, druk nr 3137, s. 113.

²⁴ P. Ryłski, *O nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. w ogólności*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 20 i n.

Z kolei w unormowaniach dotyczących poszczególnych dowodów na uwagę zasługuje art. 243² k.p.c., zgodnie z którym dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody bez wydawania odrębnego postanowienia. Pomijając dowód z takiego dokumentu, sąd wydaje postanowienie. Nowym rozwiązaniem jest także możliwość odebrania od świadka zeznań na piśmie, jeśli sąd tak postanowi (art. 271¹ k.p.c.), jak również przesłuchania świadka z udziałem biegłego lekarza lub psychologa, jeżeli sąd poweźmie wątpliwości co do zdolności spostrzegania lub komunikowania spostrzeżeń (art. 272¹ k.p.c.). Na ograniczenie kosztów postępowania z pewnością wpłynie nowo dodany art. 278¹ k.p.c., który pozwala sądowi na dopuszczenie dowodu z opinii sporządzonej na zlecenie organu władzy publicznej w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę. Opinie takie, do wejścia w życie nowelizacji, a więc do 7 listopada 2019 r., nie mogły być traktowane jako dowód z opinii biegłego, stanowiły jedynie dowód z dokumentu prywatnego²⁵. W procesie dowodzenia dokument ten podlegał ocenie według ogólnych zasad przewidzianych w art. 233 k.p.c. w związku z art. 245 k.p.c.

Warto również odnotować, że wychodząc naprzeciw potrzebom praktyki, ustawodawca zdecydował się na zastosowanie w postępowaniu rozpoznawczym unormowania, obowiązującego dotąd jedynie w sądowym postępowaniu egzekucyjnym (art. 760 § 2 k.p.c.)²⁶. Nastąpiło to przez dodanie art. 226¹ k.p.c., zgodnie z którym, ilekroć ustawa przewiduje wysłuchanie stron lub innych osób, stosownie do okoliczności może się to odbyć przez wezwanie stron do złożenia odpowiednich oświadczeń na posiedzeniu albo wyznaczenie terminu do zajęcia stanowiska w piśmie procesowym

²⁵ Tak SN m.in. w wyrokach: z dnia 9 listopada 2011 r., II CNP 23/11, Lex nr 1110965; z dnia 10 października 2012 r., I UK 210/12, Lex nr 1284721; K. Knoppek, w: *System prawa procesowego cywilnego. Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, t. 2, cz. 2, red. T. Wiśniewski, red. nauk. T. Ereciński, Warszawa 2016, s. 428–431.

²⁶ M. Dziurda, *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembruski, Warszawa 2020, s. 573 i n.

lub za pomocą środków porozumiewania się na odległość, o ile dają one pewność co do osoby składającej oświadczenie.

6. Najważniejsze zmiany dotyczące zakresu orzekania

6.1. Orzeczenie zastępujące świadectwo pracy

Ustawą z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw²⁷, z mocą obowiązującą od 7 września 2019 r., dodano do Kodeksu postępowania cywilnego cztery zupełnie nowe przepisy (art. 477^{1a}, art. 477^{1b}, art. 691¹⁰ oraz art. 691¹¹ k.p.c.). Pierwsze dwa umiejscowione zostały w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy i dotyczą sytuacji, gdy pracownik wytacza powództwo o zobowiązanie pracodawcy do wydania świadectwa pracy. Natomiast jeżeli okaże się, że pracodawca nie istnieje albo z innych przyczyn wytoczenie przeciwko niemu powództwa jest niemożliwe, sąd rozpozna żądanie w postępowaniu nieprocesowym jako żądanie ustalenia uprawnienia do otrzymania świadectwa pracy (art. 477^{1a} k.p.c.). Na potrzeby rozpoznania w tym trybie wniosku pracownika o ustalenie uprawnienia do otrzymania świadectwa pracy ustawodawca dodał nowy dział – IVb, zatytułowany „Sprawy z zakresu prawa pracy”, który został umiejscowiony w księdze drugiej „Postępowanie nieprocesowe” w tytule II „Przepisy dla poszczególnych rodzajów spraw”²⁸.

Obowiązek pracodawcy, kreujący po stronie pracownika roszczenie o wydanie świadectwa pracy, wynika z art. 97 § 1 k.p.²⁹

²⁷ Dz.U. z 2019 r. poz. 1043.

²⁸ Bliżej J. May, w: *Kodeks postępowania cywilnego*, s. 1378 i n.

²⁹ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 1320 ze zm.), dalej: k.p. Przed wprowadzeniem art. 97¹ § 1 k.p. roszczenie pracownika o wydanie świadectwa pracy w związku z rozwiązaniem lub wygaśnięciem stosunku pracy, mimo braku wyraźnej podstawy materialnoprawnej, mogło być realizowane na podstawie ogólnych przepisów k.p.c. o dopuszczalności drogi sądowej w sprawach cywilnych (K. Jaśkowski, *Świadectwo i opinia o pracy. Stan aktualny i propozycje zmian*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1990, nr 4, s. 9 i n.). Zob. też opinię Biura Studiów i Analiz Sądu

Zgodnie z jego treścią, w związku z rozwiązaniem lub wygaśnięciem stosunku pracy, pracodawca jest zobowiązany niezwłocznie wydać pracownikowi świadectwo pracy, jeżeli nie zamierza nawiązać z nim kolejnego stosunku pracy w ciągu 7 dni od dnia rozwiązania lub wygaśnięcia poprzedniego stosunku pracy.

Nowo dodany art. 477^{1a} k.p.c. pozwala określić, w którym z dwóch trybów sądowego postępowania rozpoznawczego sąd rozpozna żądanie pracownika o wydanie świadectwa pracy. Żądanie pracownika może być bowiem realizowane w procesie cywilnym poprzez wytoczenie powództwa o wydanie świadectwa pracy lub w postępowaniu nieprocesowym poprzez złożenie wniosku o ustalenie uprawnienia do otrzymania świadectwa pracy. Zasadą jest, że sprawa o wydanie świadectwa pracy powinna być rozpoznana w trybie procesu cywilnego. Jeśli jednak sprawa nie kwalifikuje się do rozpoznania w procesie cywilnym, wówczas sąd rozpozna ją w postępowaniu nieprocesowym. W ten sposób pracownik ma możliwość uzyskania orzeczenia zastępującego świadectwo pracy, nawet gdy pracodawca już nie istnieje.

Dzięki rozwiązaniu przyjętemu w art. 477^{1b} § 2 k.p.c. prawomocny wyrok zastępuje to świadectwo bez potrzeby, jak miało to miejsce dotychczas, wszczynania postępowania egzekucyjnego w celu egzekwowania od pracodawcy nałożonego na niego obowiązku wydania czy sprostowania świadectwa pracy.

Do żądania sprostowania świadectwa pracy stosuje się odpowiednio art. 477^{1b} § 1 i 2 k.p.c., z tą jednak różnicą, że uwzględniając powództwo o wydanie świadectwa pracy, sąd musi ustalić wszystkie informacje niezbędne, by wyrok odpowiadał treści świadectwa pracy (art. 477^{1b} § 1 k.p.c.), natomiast jeśli pracodawca wydał świadectwo pracy, które w ocenie pracownika nie zawiera jakichś informacji, które zawierać powinno (art. 97 § 2 k.p. i § 2 rozporządzenia w sprawie świadectwa pracy³⁰), lub zawiera

Najwyższego w sprawie przedstawionego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw – druk sejmowy 1653.

³⁰ Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia

informacje błędne, to pracownik powinien określić, jakiego rodzaju sprostowania oczekuje.

6.2. Orzeczenie w wyroku obowiązku dalszego zatrudnienia pracownika

W wyniku nowelizacji z 4 lipca 2019 r. zmianie uległ jedynie § 2 art. 477² k.p.c. W niezmienionym brzmieniu pozostał natomiast art. 477² § 1 k.p.c. i nadal w sprawach z zakresu prawa pracy reguluje przypadek obligatoryjnego nadania przez sąd z urzędu rygoru natychmiastowej wykonalności wyrokowi zasądzającemu na rzecz pracownika należność w części nieprzekraczającej pełnego jednomiesięcznego wynagrodzenia. Jest to przepis szczególny w stosunku do rozwiązań z art. 333–338 k.p.c. i ma on jednostronny podmiotowy wymiar, a więc zastosowanie tylko w sprawach z powództwa pracownika³¹.

Z kolei zmiana art. 477² § 2 k.p.c., choć niepozorna, wpłynęła na rozszerzenie zakresu zastosowania regulacji o możliwość nałożenia przez sąd na pracodawcę obowiązku dalszego zatrudnienia pracownika do czasu prawomocnego zakończenia postępowania w wypadku przywrócenia pracownika do pracy.

Dotychczasowe brzmienie przepisu nie pozostawiało wątpliwości, że zakresem jego zastosowania były objęte tylko sytuacje, gdy pracodawca rozwiązał z pracownikiem umowę o pracę za wypowiedzeniem, a okoliczności faktyczne sprawy dawały podstawę do uznania, że powództwo ma szanse na uwzględnienie. Ograniczenie zastosowania tego przepisu wynikało z jego zakresu przedmiotowego. Uznanie przez sąd wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne mogło nastąpić, co oczywiste, tylko w wypadku odwołania pracownika od wypowiedzenia umowy o pracę i jedynie do upływu okresu wypowiedzenia (art. 45 § 1 k.p.). Po upływie okresu wy-

30 grudnia 2016 r. w sprawie świadectwa pracy (tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 1289).

³¹ R. Golat, *Natychmiastowa wykonalność wyroków w sprawach pracowniczych*, „Służba Pracownicza” 2014, nr 8, s. 6.

powiedzenia sąd mógł jedynie orzec o przywróceniu pracownika do pracy albo o odszkodowaniu za nieuzasadnione lub niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę w wysokości określonej w art. 47¹ k.p. Z tego względu w praktyce, mimo że okoliczności faktyczne sprawy wskazywały na prawdopodobieństwo uznania wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, bardzo rzadko zapadały orzeczenia nakładające na pracodawcę obowiązek dalszego zatrudnienia pracownika do czasu prawomocnego rozpoznania sprawy³². Takie orzeczenie musiałoby bowiem zostać wydane przez sąd do upływu okresu wypowiedzenia, a więc w praktyce w okresie od dwóch tygodni do trzech miesięcy, liczonych jednak od dnia wypowiedzenia umowy o pracę (art. 36 § 1 k.p. w zw. z art. 45 § 1 k.p.), a nie od daty wytoczenia powództwa (art. 264 k.p.). W wypadku natomiast rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia, ewentualnie wobec upływu okresu wypowiedzenia, art. 477² § 2 k.p.c. nie miał zastosowania³³.

Nie ulega wątpliwości, że art. 477² § 2 k.p.c. w obecnym brzmieniu ma zastosowanie, gdy pracodawca rozwiązał z pracownikiem umowę o pracę za wypowiedzeniem, wówczas sąd – zarówno, gdy uznaje wypowiedzenie za bezskuteczne, jak i gdy przywraca pracownika do pracy – może na wniosek pracownika zobowiązać pracodawcę do dalszego zatrudniania pracownika do czasu prawomocnego zakończenia postępowania. Powstaje pytanie, czy przepis ten ma również zastosowanie w sytuacji, gdy pracodawca rozwiązał z pracownikiem umowę o pracę bez wypowiedzenia. *Lege non distinguente* należy przyjąć, że art. 477² § 2 k.p.c. w obecnym brzmieniu pozwala sądowi na zobowiązanie pracodawcy do dalszego zatrudnienia pracownika do czasu prawomocnego zakończenia postępowania również wówczas, gdy pracodawca rozwiązał z pra-

³² K. Gonera, w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 3: *Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, komentarz do art. 477², teza 6, Legalis.

³³ Z. Świeboda, *Glosa do uchwały SN z 6.03.1986 r., III PZP 11/86*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1986, nr 9–10, poz. 172; M.J. Kaczyński, w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, teza 9, Legalis.

cownikiem umowę o pracę bez wypowiedzenia³⁴. Wskazuje na to wyraźnie literalne brzmienie przepisu.

Jeśli intencją ustawodawcy była jedynie korekta wadliwego w poprzednim brzmieniu art. 477² § 2 k.p.c. i ograniczenie jego zastosowania do roszczeń pracownika w razie nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia umowy o pracę z art. 45 k.p., to zabrakło o tym wzmianki w przepisie³⁵. Zmieniając zakres art. 477² § 2 k.p.c. poprzez dodanie w jego treści, że sąd, orzekając o przywróceniu pracownika do pracy, na jego wniosek może w wyroku nałożyć na pracodawcę obowiązek dalszego zatrudnienia pracownika do czasu prawomocnego zakończenia postępowania, ustawodawca powinien uwzględnić, że roszczenie o przywrócenie do pracy przysługuje również pracownikom, z którymi pracodawca rozwiązał umowę o pracę bez wypowiedzenia (art. 56 k.p.). Zmiana zakresu przedmiotowego przepisu, do której doszło świadomie bądź przez nieuwagę, z pewnością wpłynie istotnie na wzrost jego praktycznego zastosowania.

Dodatkowo w § 2 art. 477² k.p.c. dokonano dwóch istotnych korekt o charakterze terminologicznym, a mianowicie zastąpiono użyte w treści przepisu określenie „zakład pracy” sformułowaniem „pracodawca”³⁶ oraz w miejsce zwrotu „do czasu prawomocnego rozpoznania sprawy” wprowadzono bardziej precyzyjny „do czasu prawomocnego zakończenia postępowania”, określając tym samym

³⁴ K. Gonera, w: *Kodeks postępowania cywilnego*, teza 6; J. May, w: *Kodeks postępowania cywilnego*, s. 1193. Odmiennie K. Żywolewska, *Obowiązek dalszego zatrudnienia pracownika przywróconego do pracy do czasu prawomocnego zakończenia postępowania po nowelizacji art. 477² § 2 kodeksu postępowania cywilnego – wybrane problemy*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2020, nr 1, s. 25 i n.

³⁵ Zgodnie z art. 45 k.p. stosownie do żądania pracownika sąd orzeka o bezskuteczności wypowiedzenia, a jeżeli umowa uległa już rozwiązaniu – o przywróceniu pracownika do pracy na poprzednich warunkach albo o odszkodowaniu.

³⁶ Ujednolicone obecnie nazewnictwo poprzez zmiany dokonane nie tylko w art. 477² § 2 k.p.c., ale także w art. 476 § 1 pkt 3 i w § 5 pkt 1 lit. b oraz w art. 477⁶ § 1 k.p.c. jest spójne ze zmianami wprowadzonymi w tym zakresie w Kodeksie pracy ustawą o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 24, poz. 110), obowiązującą od 2 czerwca 1996 r.

czas, do którego sąd może nałożyć na pracodawcę obowiązek dalszego zatrudnienia pracownika³⁷.

6.3. Uchylenie decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania

Nowy § 2¹ art. 477¹⁴ k.p.c. wprowadza do istniejącego katalogu orzeczeń kolejne o charakterze kasatoryjnym, pozwalające na eliminację z obrotu wadliwych decyzji. Orzeczenie to jest wyjątkiem od reguły rozpoznawania spraw co do istoty i może nastąpić tylko w sytuacjach wyraźnie uregulowanych w przepisach³⁸.

Do nowelizacji postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skupiało się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego i w zasadzie poza zakresem badania sądu były wady decyzji spowodowane naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego, chyba że były to wady decyzji, które dyskwalifikowały ją jako akt administracyjny. W ocenie Sądu Najwyższego takiego rodzaju wady stwarzały stan, jakby decyzji w ogóle nie wydano, wobec czego odwołanie od takiej decyzji należało traktować tak jak wniesione w związku z niewydaniem decyzji przez organ rentowy³⁹.

Dzięki nowo dodanemu art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. sąd uchyla decyzję nakładającą na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalającą wymiar tego zobowiązania lub obniżającą świadczenie i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu, jeżeli stwierdzi, że została ona wydana z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym. W tym wypadku zakres badania sądu obejmuje nie tylko naruszenie prawa administracyjnego materialnego, ale także przepisów postępowania przed organem rentowym. Nie każde jednak uchybienie w procedowaniu przed organem rentowym ma taką rangę, by wymagało prowadzenia sprawy od nowa, tylko więc rażące naruszenie przepisów o postępowaniu

³⁷ J. May, w: *Kodeks postępowania cywilnego*, s. 1190.

³⁸ K. Gonera, w: *Kodeks postępowania cywilnego*, teza 7.

³⁹ Wyrok SN z dnia 3 lutego 2011 r., II UK 271/10, Lex nr 817528.

przed organem rentowym uzasadnia uchylenie decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu projektu podano przykłady wad decyzji, które projektodawca określił jako rażące. Należą do nich: w zakresie treści decyzji – brak oznaczenia stron, niewskazanie sposobu obliczenia świadczenia lub składki; sposobu jej wydania – wydanie przez osobę nieuprawnioną; postępowania je poprzedzającego – bez podstawy prawnej lub przedwcześnie – bez zachowania terminów lub przesłanek wydania⁴⁰.

Wprowadzenie w art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. nowej podstawy rozstrzygnięcia kasatoryjnego nie wyłącza możliwości wykorzystania przez sąd istniejącej dotychczas instytucji zwrotu sprawy organowi rentowemu w celu uzupełnienia istotnych braków w materiale sprawy na podstawie art. 467 § 4 k.p.c.

7. Zmiany przepisów k.p.c. dotyczące ogłoszenia wyroku, jego uzasadnienia oraz zaskarżenia

Odczuwalną zmianą, również w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, jest możliwość odroczenia ogłoszenia wyroku już nie na okres do dwóch tygodni, ale nawet, choć wyjątkowo, do miesiąca, jeżeli sprawa jest szczególnie zawiła, materiał sprawy jest szczególnie obszerny lub sąd jest znacznie obciążony czynnościami w innych sprawach (art. 326 § 1 k.p.c.). Niewątpliwie przepis ten ze względu na znaczne obciążenie sądów liczbą rozpoznawanych spraw będzie często stosowany w praktyce.

Z kolei, dzięki art. 326 § 4 k.p.c., wyrok nie musi być ogłaszany do pustej sali. Nowelizacja k.p.c. z 4 lipca 2019 r. wprowadziła też zasadnicze zmiany dotyczące uzasadniania orzeczeń w zakresie treści uzasadnienia wyroku (art. 327¹ k.p.c.), warunków formalnych wniosku, który powinien zawierać określenie zakresu żądanego uzasadnienia (art. 328 § 3 k.p.c.), oraz terminu na sporządzenie uzasadnienia (art. 329 k.p.c.), którego ewentualne przedłużenie, stosownie do art. 329 § 4 k.p.c., może mieć wpływ na przedłużenie

⁴⁰ Zob. uzasadnienie projektu, druk nr 3137, s. 114.

terminu na złożenie apelacji do trzech tygodni (art. 369 § 1¹ k.p.c.). Wniosek o uzasadnienie niedopuszczalny, spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto, mimo wezwania, sąd odrzuca, co zamyka drogę do zaskarżenia orzeczenia (art. 328 § 4 k.p.c.). Do tej pory bezpłatny wniosek o uzasadnienie został obciążony opłatą stałą w wysokości 100 zł (art. 25b u.k.s.c.⁴¹)⁴². Oczywiście nadal nie dotyczy to pracownika wytaczającego powództwo albo składającego wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego (96 ust. 1 pkt 4 u.k.s.c.), z wyjątkiem spraw, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50 000 złotych (art. 35 ust. 1 zd. 2 u.k.s.c.).

Zasadniczą zmianą jest jednak dopuszczalność wniesienia apelacji wyłącznie wówczas, gdy strona złożyła wniosek o uzasadnienie. Termin do wniesienia apelacji liczony jest od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem (art. 369 k.p.c.). Podobne rozwiązania wprowadzono w odniesieniu do sposobu liczenia terminu na wniesienie zażalenia (art. 394 § 2 k.p.c.). Należy przy tym dodać, że *de lege lata* nawet postanowienia wydane przez sąd na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlegają one zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony, zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem (art. 357 § 2¹ k.p.c.).

W zakresie dalszych, istotnych zmian dotyczących postępowania apelacyjnego, które mają zastosowanie w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, należy wymienić: uszczegółowienie wymogów formalnych apelacji w zakresie nowych faktów i dowodów oraz zarzutów co do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (art. 368 § 1 pkt 4, § 1¹–1³ k.p.c.), ograniczenie kontroli formalnej apelacji do sądu drugiej instancji (art. 373 k.p.c. i związane z tą zmianą art. 369 § 3 i art. 371 k.p.c.), znaczne poszerzenie zakresu rozpoznania apelacji na posiedzeniu niejawnym

⁴¹ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r. poz. 785), dalej: u.k.s.c.

⁴² Art. 25b obowiązuje od 21 sierpnia 2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469).

kosztem rozprawy (art. 374, art. 375 k.p.c.). Najwięcej kontrowersji budzi zmiana art. 386 § 5 k.p.c., zgodnie z którym w przypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sąd pierwszej instancji rozpoznaje ją w tym samym składzie.

Głosy krytyki pojawiają się także wobec możliwości oddalenia przez sąd na posiedzeniu niejawnym powództwa oczywiście bezzasadnego (art. 191¹ k.p.c.). Oddalając powództwo, sąd wydaje wyrok, który uzasadnia z urzędu na piśmie i doręcza tylko powodowi. Powód ma prawo zaskarżyć ten wyrok apelacją, co do której ustawodawca wprowadził szereg uproszczeń (art. 391¹ k.p.c.). Tego typu rozwiązania można postrzegać jako pozbawienie strony prawa do sądu⁴³.

8. Nadużycie prawa procesowego

Nadużycie prawa procesowego nie jest zagadnieniem nowym. Zakaz nadużycia prawa procesowego jest silnie związany z prawem do rzetelnego procesu, jest niejako wpisany w jego istotę⁴⁴. W wyniku nowelizacji od 7 listopada 2019 r. wprowadzono art. 4¹ k.p.c., stanowiący wyraźną normatywną podstawę zakazu nadużycia prawa procesowego. Zgodnie z jego brzmieniem, z uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania, stronom i uczestnikom postępowania nie wolno czynić użytku niezgodnego z celem, dla którego je ustanowiono. Z nadużyciem prawa procesowego mamy do czynienia, gdy strona lub uczestnik postępowania podejmuje czynność procesową, która jest przewidziana przez prawo procesowe i z prawem tym zgodna, ale ze względu na szczególne okoliczności i motywy dokonania tej czynności jest czynnością

⁴³ O.M. Piaskowska, *Prawo do sądu a oddalenie oczywiście bezzasadnego powództwa w świetle projektu zmian z 27.11.2017 r. do Kodeksu postępowania cywilnego*, „Studia Prawnicze” 2018, nr 1(213), s. 29 i n.

⁴⁴ W. Miszewski, *Jawność w procesie cywilnym w związku z przepisami kodeksu postępowania cywilnego*, „Nowy Proces Cywilny” 1933, nr 1, s. 11; A. Łazarska, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012, s. 31 i n. Zob. też uchwała SN z dnia 11 grudnia 2013 r., III CZP 78/13, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2014, nr 9, poz. 87.

„bezprawną”⁴⁵. Ostatnia nowelizacja, oprócz normatywnego ujęcia zakazu nadużycia prawa procesowego, wprowadziła także sankcje za jego naruszenie. Mają one charakter fiskalny i mogą być stosowane kumulatywnie⁴⁶. Ustawodawca nie zdecydował się bowiem na wprowadzenie ogólnej sankcji w postaci nieskuteczności podjętej czynności fraudacyjnej⁴⁷. W przypadku, gdy sąd stwierdzi nadużycie przez stronę prawa procesowego, może m.in. w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie stronę nadużywającą skazać na grzywnę; niezależnie od wyniku sprawy włożyć na stronę nadużywającą obowiązek zwrotu kosztów w części większej, niż wskazywałby wynik sprawy, a nawet zwrotu kosztów w całości; podwyższyć stopę odsetek zasądzonych od strony, której nadużycie spowodowało zwłokę w rozpoznaniu sprawy, za czas odpowiadający tej zwłoce (art. 226² k.p.c.). W sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych art. 4¹ k.p.c. ma zastosowanie wprost, natomiast art. 226² k.p.c. stosuje się odpowiednio.

9. Podsumowanie

Na obecny przebieg postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych miały wpływ nie tylko zmiany dokonane w obrębie działu III, tytułu VII, księgi pierwszej – Proces, poświęconego temu postępowaniu odrębnemu, ale także pozostałe zmiany k.p.c. obejmujące sądowe postępowanie rozpoznawcze w trybie procesu cywilnego, toczące się na zasadach ogólnych. Do najważniejszych zmian z punktu widzenia postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy niewątpliwie należy wprowa-

⁴⁵ J. Gudowski, *Nadużycie prawa procesowego cywilnego w postępowaniu rozpoznawczym (in ampliore contextu)*, w: *Nadużycie prawa procesowego cywilnego*, red. P. Grzegorzczak, M. Walasik, F. Zedler, Warszawa 2019, s. 22 i n.

⁴⁶ Ł. Błaszczak, M. Dziurda, *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, Warszawa 2020, s. 582 i n.

⁴⁷ A. Kubas, *Nadużycie prawa procesowego – próba oceny ostatnich zmian legislacyjnych*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 173 i n.; A. Jakubecki, *Sankcje za nadużycie uprawnień procesowych w kodeksie postępowania cywilnego*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 181 i n.

dzenie unormowania pozwalającego sądowi na wydanie orzeczenia zastępującego świadectwo pracy bez potrzeby prowadzenia w tym zakresie postępowania egzekucyjnego (art. 477^{1a}, art. 477^{1b}, 691¹⁰ oraz art. 691¹¹ k.p.c.) oraz nałożenie przez sąd w wyroku na pracodawcę obowiązku dalszego zatrudnienia pracownika do czasu prawomocnego zakończenia postępowania (art. 477² § 2 k.p.c.). Natomiast w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych istotną i oczekiwaną zmianą z punktu widzenia praktyki stosowania prawa jest wprowadzenie w art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. nowej podstawy rozstrzygnięcia kasatoryjnego, co pozwala na eliminację z obrotu wadliwych decyzji, nie wyłączając możliwości wykorzystania istniejącej dotychczas instytucji zwrotu sprawy organowi rentowemu w celu uzupełnienia istotnych braków w materiale sprawy (art. 467 § 4 k.p.c.).

Na gruntowną ocenę realizacji założeń jest za wcześnie, jednak w literaturze przedmiotu zwraca się już uwagę na zbędną kazuistykę wielu unormowań, co nie sprzyja szybkości postępowania.

Kolejne liczne zmiany w przepisach k.p.c. nie są zjawiskiem pożądanym. Należy przychylić się do głosów przedstawicieli doktryny, zwracających uwagę na potrzebę podjęcia prac nad nowym, nowoczesnym Kodeksem postępowania cywilnego.

STRESZCZENIE

Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego

Artykuł jest poświęcony przedstawieniu zmian wprowadzonych Ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. oraz Ustawą z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw, ale jedynie w obszarze mającym wpływ na obecny kształt postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Przyjętą przez autorkę kolejność omawianych zmian wyznaczają etapy postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Artykuł zasadniczo koncentruje się na przedstawieniu najważniejszych zmian k.p.c., autorka jednak nie stroni od ich oceny.

Słowa kluczowe: postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych; postępowanie odrębne; proces cywilny; obligatoryjna odpowiedź na pozew; postępowanie przygotowawcze; nadużycie prawa procesowego

SUMMARY

Proceedings in matters of labour law and social security
after the amendment to the CCP

The article is devoted to the presentation of changes made by the Act of July 4, 2019 and the Act of May 16, 2019 amending the Act – Labour Code and some other acts, but only to the extent that affects the current shape of separate proceedings in the matters of labour law and social security. The order of the changes adopted by the author determines the stages of proceedings in the matters related to labour law and social security. The article essentially focuses on presenting the most important changes in the Code of Civil Procedure, but the author does not avoid their assessment.

Keywords: proceedings in matters of labour law and social security; separate proceedings; civil proceedings; obligatory response to a lawsuit; preparatory proceedings; abuse of procedural law

BIBLIOGRAFIA

- Arens P., Lüke W., *Zivilprozeßrecht. Erkenntnisverfahren. Zwangsvollstreckung*, München 2004.
- Błaszczak Ł., Dziurda M., w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembruski, Warszawa 2020.
- Cieślak S., *Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym. Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego*, Warszawa 2004.
- Dolinar H., Holzhammer R., *Zivilprozeßrecht I*, Freistadt 2005.
- Dziurda M., w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym*.

- Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020.
- Flejszar R., w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020.
- Golat R., *Natychmiastowa wykonalność wyroków w sprawach pracowniczych*, „Służba Pracownicza” 2014, nr 8.
- Gonera K., w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 3: *Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020.
- Gudowski J., *Nadużycie prawa procesowego cywilnego w postępowaniu rozpoznawczym (in ampliore contextu)*, w: *Nadużycie prawa procesowego cywilnego*, red. P. Grzegorzczak, M. Walasik, F. Zedler, Warszawa 2019.
- Jakubecki A., *Sankcje za nadużycie uprawnień procesowych w kodeksie postępowania cywilnego*, „Palestra” 2019, nr 11–12.
- Jaśkowski K., *Świadectwo i opinia o pracy. Stan aktualny i propozycje zmian*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1990, nr 4.
- Kaczyński M.J., w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020.
- Knoppek K., w: *System prawa procesowego cywilnego. Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, t. 2, cz. 2, red. T. Wiśniewski, red. nauk. T. Ereciński, Warszawa 2016.
- Kubas A., *Nadużycie prawa procesowego – próba oceny ostatnich zmian legislacyjnych*, „Palestra” 2019, nr 11–12.
- Łazarska A., *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012.
- Machnikowska A., *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020.
- May J., w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 2, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020.
- Meier I., Sogo M., *Schweizerisches Zivilprozessrecht: eine kritische Darstellung aus Sicht von Praxis und Lehre*, Zürich 2010.
- Mędrala M., *Kontaminacja postępowania sądowego w sprawach z zakresu prawa pracy z postępowaniem uproszczonym w relacji do funkcji ochronnej*, „Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej” 2010, t. 17.

- Miszewski W., *Jawność w procesie cywilnym w związku z przepisami kodeksu postępowania cywilnego*, „Nowy Proces Cywilny” 1933, nr 1.
- Orecki M., w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 2, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020.
- Piaskowska O.M., *Prawo do sądu a oddalenie oczywiście bezzasadnego powództwa w świetle projektu zmian z 27.11.2017 r. do Kodeksu postępowania cywilnego*, „Studia Prawnicze” 2018, nr 1(213).
- Rylski P., *O nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. w ogólności*, „Palestra” 2019, nr 11–12.
- Świeboda Z., *Glosa do uchwały SN z 6.03.1986 r., III PZP 11/86*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1986, nr 9–10, poz. 172.
- Waśkowski E., *Podręcznik procesu cywilnego*, Wilno 1932.
- Żywolewska K., *Obowiązek dalszego zatrudniania pracownika przywróconego do pracy do czasu prawomocnego zakończenia postępowania po nowelizacji art. 477² § 2 kodeksu postępowania cywilnego – wybrane problemy*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2020, nr 1.

